

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ДІЄВОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ В РЕГІОНІ

Анотація

У статті обґрунтовано теоретичні аспекти впливу держави на інвестиційний процес за рахунок формування дієвого організаційного механізму регулювання взаємовідносин суб'єктів інвестиційної діяльності на регіональному рівні.

In this article there are some theoretic-methodological foundations of State control by investment process by the use of the mechanisms, which are based on classical management's functions: planning, organization, motivation and control. Some basic investment problems are revealed on three levels: macro-economical, mesa-economical, micro-economical.

Ключові слова

Інвестиції, інвестиційний процес, державне регулювання інвестиційного процесу, регіон, механізми державного регулювання інвестиційного процесу, суб'єкти інвестиційної діяльності, система державного регулювання інвестиційного процесу в регіоні

Вступ

Каталізатором розвитку економіки будь-якої держави є інвестиції. Інвестиційний процес задає вектор стратегічного розвитку й формує підґрунтя для успішного економічного і соціального розвитку країни та її регіонів. Активізація інвестиційної діяльності та значне нарощування обсягів інвестицій є визначальними факторами при проведенні структурних реформ в економіці, реалізації соціально-орієнтованої інноваційно-інвестиційної моделі розвитку в Україні. Вирішення поточних і довгострокових завдань соціально-економічних реформ вимагає як зваженої, всебічно обґрунтованої інвестиційної політики, так і формування адекватних методів й дієвих механізмів державного регулювання інвестиціями з урахуванням особливостей поточного стану господарського розвитку регіонів.

Обґрунтування змін ролі та функцій органів державного управління на регіональному рівні, посилення їх самостійності і відповідальності за комплексний розвиток територій вимагають відповідної зміни та вдосконалення принципів, методів і механізмів цілеспрямованого державного впливу на процеси соціального та економічного розвитку в

регіонах.

Отже, актуальність обраної теми дослідження обумовлена необхідністю глибокої розробки шляхів удосконалення механізмів державного регулювання соціально-економічним розвитком регіонів із урахуванням особливостей їх інвестиційного потенціалу.

Зміна структури економічних відносин в Україні супроводжується активними теоретичними дослідженнями таких важливих категорій, як «регіональна інвестиційна політика», «інвестиційний клімат», «інвестиційний менеджмент», «державне регулювання інвестиційного процесу», «механізми державного регулювання інвестиційного процесу». Вагомий внесок у розробку концептуальних засад державного регулювання різноманітних процесів соціально-економічного розвитку регіонів зробили А.Ахламов, В.Бакуменко, О.Бандурка, А. Барановський, С.Біла, В.Бодров, З.Варналій, В.Воротін, А.Гальчинський, В.Геєць, А.Градов, В. Гринева, Л.Дідківська, А. Єпіфанов, Л.Зайцева, В.Захарченко, В.Мартиненко, А.Мерзляк, І.Михасюк, А. Мельник, П.Надолішній, Н.Нижник, І.Розпутенко, В.Письмак, О.Федоришин, В. Цветков, Н. Чумаченко.

Питання формування інвестиційних ресурсів і організації системи управління інвестиційним процесом відобразили у своїх дослідженнях: А.Асаул, І.Бланк, Л.Борщ, А.Водянов, С.Гуткевич, Б.Губський, А.Гойко, Л.Дж.Гитман, М.Джонк, Г.Калач, А.Лисенко, А.Мазнев, А.Мертес, А.Пересада, С.Прилипко, Д.Розенберг, В.Савчук, І.Сало, А.Омельченко, В.Осецький, В.Федоренко, В.Шеремет та інші.

Постановка задачі

Дослідження функціонування інвестиційного процесу в регіонах проводилось головним чином за окремими факторами впливу. Крім того, поки що не досліджені належним чином такі питання, як: положення щодо участі місцевих органів влади у формуванні інформаційної бази даних потреб території в інвестиціях з урахуванням реального ресурсного потенціалу; визначення принципів сучасного інвестиційного менеджменту в діяльності відповідних органів державної влади; врахування негативних явищ, що впливають на процес залучення інвестицій в регіон, при обґрунтуванні організаційного механізму державного регулювання інвестиційного процесу.

Актуальність суспільної проблеми та недостатність розробки теоретичних аспектів формування дієвого механізму державного регулювання інвестиційного процесу в регіоні й визначила задачі, вирішення яких розглянуто у цій статті.

Методологія

Для досягнення поставленої мети у процесі дослідження було використано комплекс методів: на основі системного-аналітичного здійснено теоретико-методологічне узагальнення принципів державного регулювання

інвестиційного процесу; метод колективних оцінок дав змогу виявити інвестиційний рейтинг держави й регіону; метод SWOT-аналізу був використаний при визначенні слабких і сильних сторін у державному регулюванні інвестиційного процесу в регіоні.

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі та інші нормативно-правові акти, які регулюють інвестиційний процес в Україні, аналітичні й статистичні матеріали, звіти обласних фінансово-економічних органів управління, розробки вітчизняних і зарубіжних вчених у предметній галузі, особисті дослідження автора.

Результати дослідження

Результативність функціонування інвестиційної системи залежить, як правило, від впливу двох груп факторів: внутрішніх – принципи, функції, повноваження і механізми діяльності органів державної влади, і зовнішніх – організаційна структура державного регулювання економіки та конкурентна ідеологія. Як засвідчив аналіз трансформаційних процесів, що відбуваються в Україні, на сьогоднішній день на мікро-, мезо-, та макрорівнях ще не створено сприятливих умов для режиму успішної інвестиційної діяльності. На всіх цих рівнях існує низка актуальних політичних, організаційно-економічних, законодавчих та соціальних проблем, що негативно впливають на інвестиційні процеси та вимагають свого вирішення. Зокрема, на регіональному рівні, є такі проблеми: відсутність ефективних механізмів державного регулювання інвестиційного процесу; нестабільність законодавчої бази в сфері інвестиційної діяльності, протиріччя положень законів і інших нормативних актів; недостатнє застосування принципів сучасного інвестиційного менеджменту в діяльності відповідних органів державної влади; недостатній ступінь економічної свободи регіонів у питаннях регіональної інвестиційної політики.

Грунтовне ознайомлення з науковими працями сучасних вітчизняних та зарубіжних вчених показало, що основна увага приділяється питанням: удосконалення інвестиційного процесу та інвестиційного менеджменту на мікрорівні, тобто механізмам реалізації інвестиційних проектів на окремих підприємствах; дослідження інвестиційної привабливості країни та оцінки інвестиційного клімату; обґрунтування обсягів і особливостей одержання іноземних інвестицій в Україну; визначення пріоритетних галузей для інвестування; податкового і грошово-кредитного регулювання інвестиційної діяльності; організації системи моніторингу інвестиційної діяльності в регіону і деяким іншим важливим питанням інвестування. Зазначені питання належить віднести до найважливіших складових успішної інвестиційної діяльності. Водночас їх практичне застосування вимагає цілеспрямованого регулювання з боку держави з урахуванням принципів функціонування конкурентного середовища.

На нашу думку, організацію інвестиційного процесу потрібно розглядати як сукупність науково обґрунтованих принципів, функцій, механізмів і інструментів державного регулювання інвестуванням у регіоні, застосування яких дозволяє суб'єктам інвестиційної діяльності вирішувати стратегічні і поточні завдання економічного і соціального розвитку регіону в ринкових умовах господарювання. Державне регулювання інвестиційної діяльності – це цілеспрямована координаційно-регулююча виконавча і розподільна діяльність державних органів по вишукуванню, залученню і раціональному використанню інвестиційних ресурсів. Домінуючою складовою державного регулювання є механізми, за допомогою яких складна, динамічна, відкрита, імовірнісна економіко-управлінська система ефективно діє.

Аналіз теоретико-методологічних засад та чинної нормативно-правової бази дав змогу стверджувати, що механізми державного регулювання інвестиційного процесу - це інструментальна складова системи державного регулювання, що включає в себе сукупність цілеспрямованих координаційних, мотиваційних, організаційних і контролюючих методів впливу суб'єктів державного управління на діяльність учасників інвестиційного процесу з метою узгодження їх інтересів і дій у напрямку досягнення стратегічних і тактичних завдань державної інвестиційної політики.

Механізми державного регулювання інвестиційним процесом доцільно розглядати як підсистему, що одночасно функціонує на трьох рівнях: макроекономічному (механізми, що визначаються загальнодержавним комплексом заходів бюджетно-податкової політики); мезоекономічному (механізми координації дій суб'єктів інвестиційного процесу на регіональному рівні); мікроекономічному (механізми впливу на окремі складові інвестицій і функціонування інвестиційних проектів). Результатом функціонування зазначеної підсистеми – є управлінські рішення, які приймаються органами державного управління різних рівнів, що спрямовані на активізацію інвестиційного процесу, успішне залучення і раціональне використання інвестицій, підвищення їх економічної і соціальної ефективності.

Особливе значення для країни в цілому має функціонування зазначених механізмів на регіональному рівні, бо саме тут відбувається безпосередньо регулюючий вплив з боку держави на взаємовідносини суб'єктів інвестиційної діяльності. У зв'язку з цим, під державним регулюванням інвестиційного процесу на регіональному рівні, на нашу думку, розуміється система економічних, адміністративних і нормативно-правових заходів, що реалізуються органами державної влади з метою залучення і раціонального використання інвестиційних ресурсів у регіоні, забезпечення збалансованого розвитку та адаптації системи регіональних ринків.

Місцеві державні адміністрації виступають суб'єктом взаємовідносин на регіональному інвестиційному ринку, відповідно їх головною функцією є саме регулювання ринкових процесів і узгодження інтересів господарюючих суб'єктів. До функцій системи державного регулювання інвестиційного процесу в регіоні також відносяться: цільова, стимулююча, нормативна (регламентуюча), регулююча, контрольно-оціночна, які разом з механізмами і виступають інструментами визначення стану інвестиційного клімату в регіоні. Інвестиційний клімат і інвестиційна привабливість регіону в значній мірі визначаються і забезпечуються адекватними діями місцевих державних адміністрацій. Діючим інструментом органів державної влади повинна стати інформаційно-аналітична система, що дозволить збалансувати розміри наявних інвестиційних ресурсів з реальною інвестиційною ємністю регіону та узгодити інтереси держави і інвесторів.

У процесі дослідження встановлено, що незважаючи на значний науковий інтерес до проблеми регулювання інвестиційного процесу в регіоні, поглибленого наукового обґрунтування потребують питання формування дієвих механізмів впливу місцевих державних адміністрацій на підвищення ефективності регіонального інвестиційного процесу. Це вимагає, по-перше, визначення особливостей взаємовідносин суб'єктів інвестиційної діяльності на регіональному рівні й інструментів їх регулювання, по-друге, обґрунтування технології оцінки ефективності діяльності органів державної влади у сфері регулювання інвестиційного процесу.

Висновки

Узагальнення результатів дослідження дозволяє сформулювати низку висновків, які мають теоретичне й практичне значення.

Дослідженню питань теорії, методології та практики державного управління та державного регулювання соціально-економічного розвитку регіонів присвячені роботи багатьох авторів. Проте, у вітчизняній науковій літературі поки ще не сформульовано єдиного визначення сутності державного регулювання економічними процесами в умовах ринкових відносин, не існує загальновизнаної думки щодо об'єкта, суб'єкта і предмета державного регулювання. В межах даної статті базовим теоретико-методологічним положенням є визначення регулюючої ролі держави в забезпеченні узгодження інтересів всіх суб'єктів інвестиційної діяльності.

Державне регулювання інвестиційного процесу визначається як сукупність послідовних цілеспрямованих дій органів державної влади на діяльність учасників інвестиційного процесу з метою узгодження їх інтересів і дій у напрямку досягнення стратегічних і тактичних завдань державної інвестиційної політики. Механізми державного регулювання інвестиційного процесу – це сукупність різноманітних форм, інструментів і методів організації інвестиційних відносин, які можна охарактеризувати за: рівнями

регулювання (держава, регіон, інвестор); формами власності (державна, недержавна, комунальна); джерелами інвестування (інвестиції банків і фондів, збереження населення, інвестиції підприємств); інвестиційними регуляторами (податки, кредити, трансферти, цінні папери); функціями інвестиційного управління (прогноз, планування, організація, координація, стимулювання, контроль).

Сучасний стан державного регулювання інвестиційного процесу на регіональному рівні характеризується низькою ефективністю прийнятих управлінських рішень, що пов'язано з наступними причинами: відсутність надійної інформаційної бази оцінки інвестиційного клімату в регіоні; незбалансованість наявних інвестиційних ресурсів з реальною інвестиційною ємністю регіону; нерівномірний розподіл інвестиційних ресурсів у територіальному й галузевому розрізах; невідповідність інтересів закордонних інвесторів регіональним пріоритетам вітчизняного інвестування. Загальними тенденціями розвитку регіонального інвестиційного процесу є впровадження в органах державної влади одночасно з діючими адміністративними регулятивно-координаційних функцій інвестиційного менеджменту та підвищення ролі місцевих державних адміністрацій в регулюванні взаємовідносин між суб'єктами інвестиційної діяльності.

Особливе значення в розвитку інвестиційного ринку має ефективність дій органів місцевої влади, бо саме на регіональному рівні здійснюється безпосередньо регулюючий вплив з боку держави на взаємовідносини суб'єктів інвестиційного процесу. Місцевим державним адміністраціям, як суб'єктам державного регулювання інвестиційного процесу в регіоні, відведена роль координатора, який за допомогою відповідних механізмів здійснює цілеспрямований і ефективний координаційно-регулюючий вплив на суб'єктів інвестиційної діяльності та на взаємозалежну і взаємообумовлену сукупність процедур менеджменту бізнес-процесів в економічній системі інвестиційного типу.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає у вирішенні важливого для державного управління наукового завдання – обґрунтування шляхів підвищення якісного рівня впливу держави на інвестиційний процес за рахунок формування дієвого організаційного механізму регулювання взаємовідносин суб'єктів інвестиційної діяльності на регіональному рівні зокрема: структуровано проблеми державного регулювання інвестиційного процесу на макро-, мезо-, мікрорівнях, що дозволило системно обґрунтувати шляхи раціоналізації механізмів впливу держави на інвестиційну діяльність та встановити сутнісні характеристики аналітичного інструментарію системи державного регулювання інвестиційного процесу на регіональному рівні; уточнено і розширено понятійний апарат державного регулювання інвестиційного процесу, зокрема представлено авторське визначення понять

«державне регулювання інвестиційного процесу», «механізм державного регулювання інвестиційного процесу».

Література:

1. Федоренко В.Г. Іноземне інвестування економіки України [Текст] / В.Г. Федоренко К.: МАУП, 2004.-262 с. –ISBN–966–608–397–3–3000 пр.
2. Цветков В.В. Суспільна трансформація і державне управління в Україні [Текст] / В.В. Цветков, І.О. Кресіна, А.А. Коваленко Монографія К.: Концерн «Видавничій Дім «Ін Юре», 2003.-496с. –ISBN–966–313–060–1
3. Мельник А.Ф. Державне управління [Текст] / А.Ф. Мельник, О.Ю. Оболенський, А.Ю. Васіна, Л.Ю. Гордієнко К. : Знання–Прес, 2003.-343с.- ISBN–966–7767–77–9
4. Савчук В.П. Анализ и разработка инвестиционных проектов [Текст] / В.П. Савчук, С.И. Прилипко, Е.Г. Величко К.:»»Аблосют–В, Эльга, 1999.-304с.- –ISBN–966–95332–0–2–4000 экз.
5. Бакуменко В.Д., Теоретичні та організаційні засади державного управління [Текст] / В.Д. Бакуменко, П.І. Надолішній К. : Вид-во НАДУ, 2003.- 210 с.
6. Воротін В.Е. Макроекономічне регулювання в умовах глобальних ринкових трансформацій [Текст] / В.Е. Воротін: Монографія. К. : Вид-во УАДУ, 2002. -284с.
7. Державне управління в Україні [Текст] / Н.Р.Нижник, В.М. Олуйка, ред. Н.Р. Нижник – Львів : Львівська політехніка,-2002.-352с.
8. Геєць В.М. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку [Текст] / За ред. акад. НАН України В.М. Геєця. - К. : Ін-т екон. прогнозування: Фенікс, 2003. - 1008с.
9. Мартиненко В.Ф. Державне управління інвестиційним процесом в Україні [Текст] / : В.Ф. Мартиненко: Монографія – К. : Вид-во НАДУ, 2005. – 296 с.
10. Мерзляк А.В. Механізми державного управління іноземними інвестиціями: регіональний аспект [Текст] / А.В. Мерзляк: Моногр. – К. : Вид-во УАДУ, 2002. – 300 с.